Till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt

via Knivsta kommun

“Plan och geodataenheten”
Centralvägen 18
741 75 Knivsta
knivsta@knivsta.se

ÖVERKLAGANDE AV DETALJPLAN

Klagande

Naturskyddsföreningen i Knivsta
802527-3320
Spakbacken 20
741 94 Knivsta
daniel.spiring-sundberg@naturskyddsforeningen.se
073 326 71 93

Behörig företrädare: Daniel Spiring-Sunberg, ordförande

Överklagat beslut

Knivsta kommunfullmäktiges beslut den **27 augusti 2026, § 90**, att anta **Detaljplan för livsmedelsbutik i södra Ar, del av Gredelby 1:3**, Knivsta kommun.

Kommunens diarienummer: **SBK 2024-002**

Saken

Detaljplan för livsmedelsbutik i södra Ar, del av Gredelby 1:3, Knivsta kommun.

1. Yrkande

Naturskyddsföreningen i Knivsta yrkar att mark- och miljödomstolen **upphäver Knivsta kommunfullmäktiges beslut den 27 augusti 2026 att anta detaljplan för livsmedelsbutik i södra Ar, del av Gredelby 1:3**.

2. Klagorätt

Naturskyddsföreningen i Knivsta deltog i planprocessen och framförde under granskningen invändningar mot detaljplanen, bland annat avseende påverkan på fladdermöss, kalkbarrskog, rödlistade svampar och ekologiska spridningssamband. Föreningens synpunkter har inte tillgodosetts, vilket framgår av kommunens granskningsutlåtande.

Föreningen har därmed uppfyllt kravet på att skriftligen ha framfört synpunkter under granskningstiden som inte har blivit tillgodosedda och har rätt att överklaga antagandebeslutet (13 kap. 8 och 11 §§ PBL samt 42 § förvaltningslagen).

Innehållsförteckning

ÖVERKLAGANDE AV DETALJPLAN 1
1. Yrkande **1**
2. Klagorätt **2**
3. Områdesbeskrivning **3**
4. Sammanfattning av talan **8**
5. Grunder för överklagandet **9**
6. Utveckling av talan **11**
A. Kalkbarrskog och hotade svampar **12**
6.1 Området hyser dokumenterad kalkbarrskog med höga naturvärden 12
6.2 Planen innebär permanent habitatförlust inom den dokumenterade kontinuitetsskogen 13
6.3. Spricktaggsvamp och gul taggsvamp – det aktuella kunskapsläget har inte beaktats 13
6.4. Kommunens underlag visar inte att svamparnas livsmiljö kan upprätthållas 14
6.5 Rättslig betydelse av förekomsten av spricktaggsvamp (EN) 16
B. Fladdermöss **17**
6.6. Kommunens egen artskyddsutredning bedömer att artskyddsförordningens förbud aktualiseras 17
6.7. Den kompletterande ut- och inflygningskontrollen undanröjer inte artskyddsutredningens samlade slutsatser 18
6.8 Utflygningskontrollen ger inte stöd för kommunens slutsats att artskyddsförordningen inte aktualiseras 19
6.9 Planens påverkan på fladdermössens kontinuerliga ekologiska funktion kvarstår 21
6.10. Det är inte visat att nya brynmiljöer ersätter de ekologiska funktioner som försvinner 23
6.11 Även ut- och inflygningskontrollen innehåller osäkerheter 24
C: Övrigt och sammanvägning **24**
6.12 Kommunens bedömning av betydande miljöpåverkan behöver prövas mot det samlade och aktuella underlaget 24
7. Sammanfattande bedömning **26**
8. Bilagor och åberopade handlingar **28**

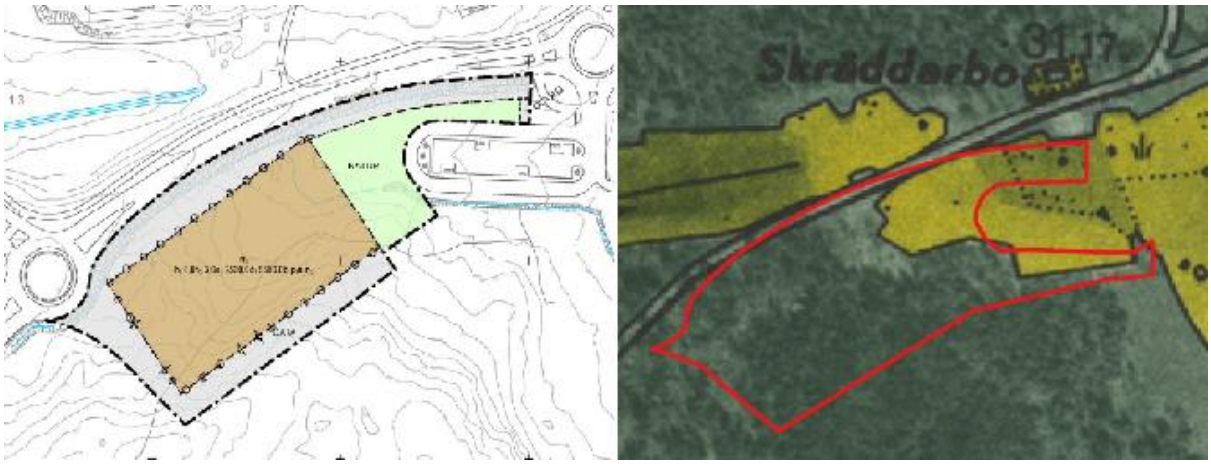
3. Områdesbeskrivning

Planområdet ligger i Kölängsskogen, öster om Knivsta tätort, mellan Gredelbyleden och befintlig bebyggelse och infrastruktur i norr och ett större sammanhängande skogsområde i söder.

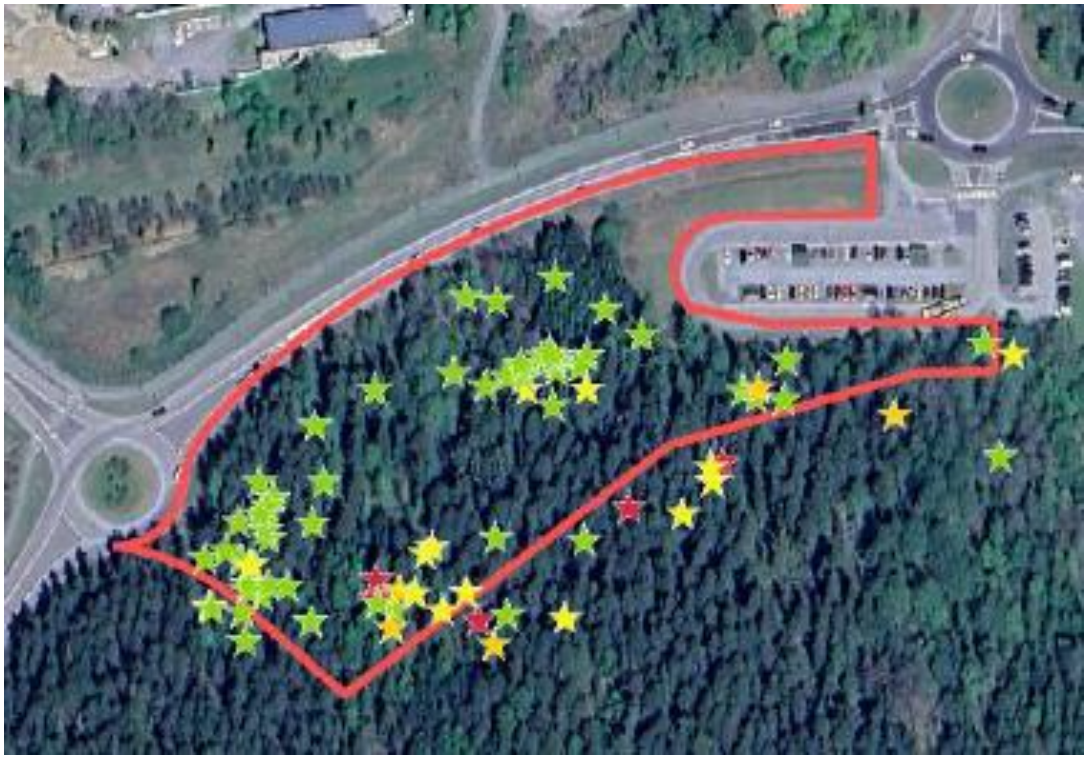
Skogen inom planområdet utgörs huvudsakligen av barrblandskog med gran och tall. Trädskiktet är varierat, olikåldrigt och flerskiktat med luckor och inslag av äldre träd. Flera tallar bedöms vara omkring 150 år gamla. I de lägre och fuktigare delarna mot vägen ökar lövinslaget. På flera platser förekommer kalkindikatorer såsom blåsippa och kransmossa.

Områdets kalkpåverkan och skogliga kontinuitet återspeglas tydligt i artsammansättningen. Bland de dokumenterade fynden finns ett flertal taggsvampar, fingersvampar och andra mykorrhizasvampar knutna till kalkpåverkad barrskog och lång trädkontinuitet. I området har bland annat spricktaggsvamp, gul taggsvamp och taggfingersvamp noterats. Förekomsten av dessa arter bekräftar att området haft ett trädskikt under lång tid.

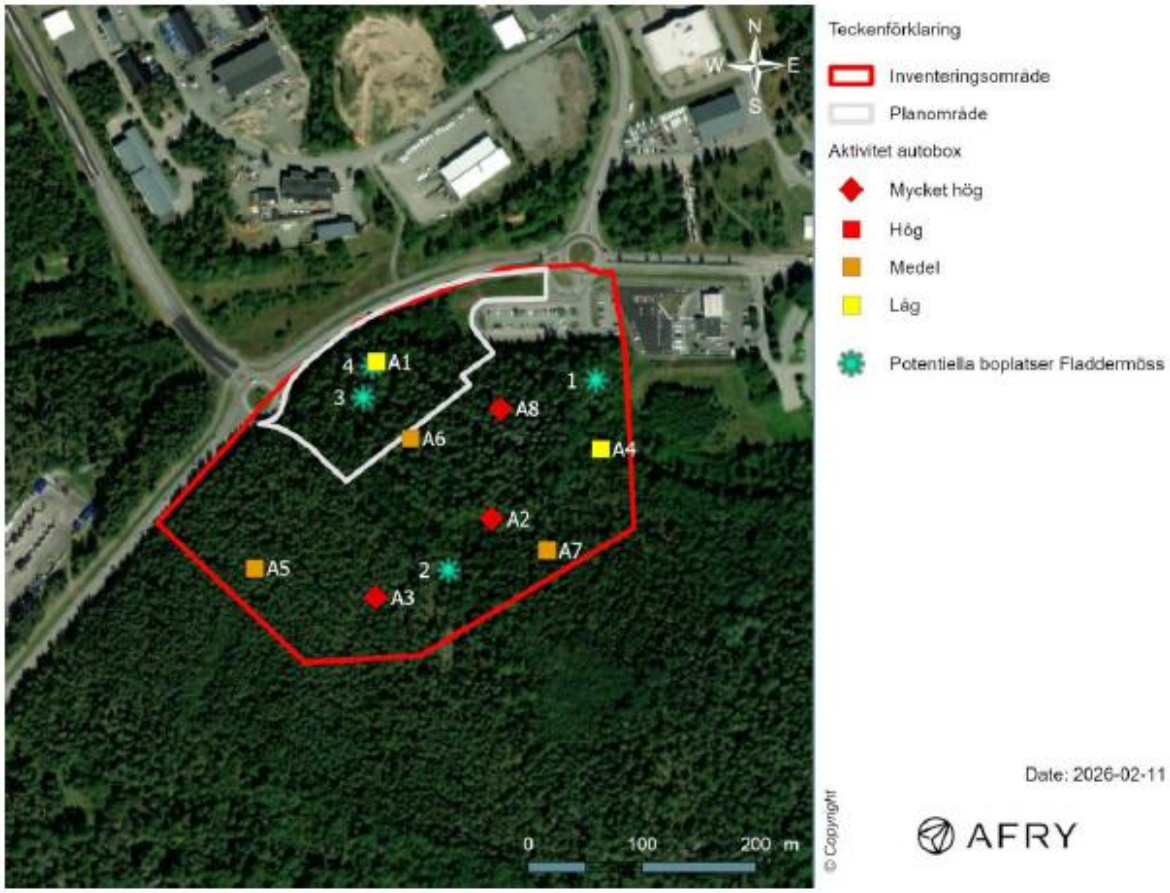
Planområdet utgör en del av ett större skogsområde som fortsätter söderut utanför plangränsen. Den planerade exploateringen berör därmed den norra delen av denna sammanhängande skogsmiljö.

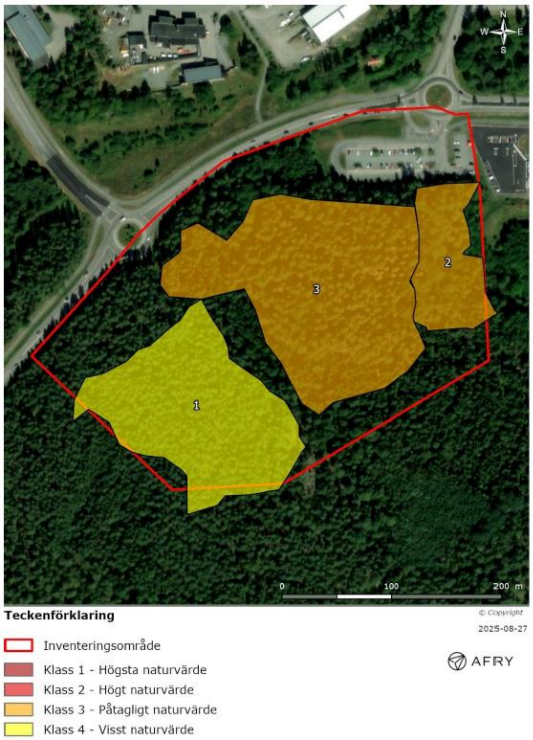
Figur 1. *Planlagt område (Knivsta kommun, 2025a). samt Ekonomisk karta från 1950-talet som visar att östra delen av det planlagda området tidigare var ängsmark eller åker, inte naturmark.*

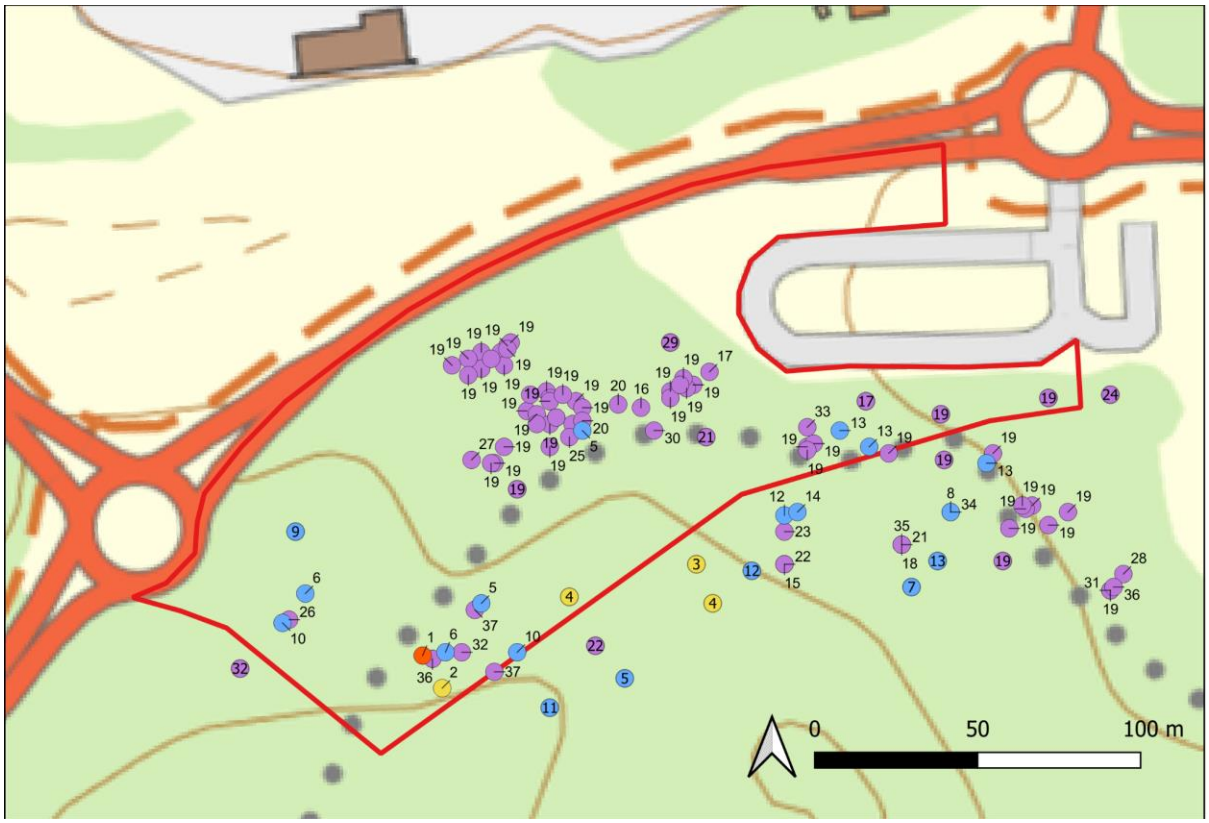
Figur 2. *Artfynd från Svampinventering enligt Greensway 251127*

Figur 3. *Observationer av Fladdermöss, från AFRY Naturskyddsutredning 260217*

Figur 4 *Områden med höga naturvärden, från AFRY Naturskyddsutredning 260217*

Figur 5. *Naturvårdsarter i och inom 50 m från planlagt område (röd linje), enligt Artportalen 260917. Artnummer enligt tabell 1.*

Tabell 1. *Artfynd av naturvårdsarter , i och inom 50 m från planlagt område, enligt Artportalen 260917*

Nr	Artnamn	Vetenskapligt namn	Rödlistade	Antal
1	Spricktaggsvamp	Hydnellum glaucopus s.str.	**EN**	1
2	Gul taggsvamp	Hydnellum geogenium	**VU**	1
3	Läderdoftande fingersvamp?	Ramaria safraniolens	**VU**	1
4	Taggfingersvamp	Ramaria karstenii	**VU**	2
5	Fjällig taggsvamp s.str.	Sarcodon imbricatus s.str.	**NT**	3
6	Orange taggsvamp	Hydnellum aurantiacum	**NT**	2
7	Rynkskinn	Hermanssonia centrifuga	**NT**	1
8	Skarp dropptaggsvamp	Hydnellum peckii	**NT**	1
9	Sotvaxskivling	Hygrophorus camarophyllus	**NT**	1
10	Tallfingersvamp	Ramaria eosanguinea	**NT**	2
11	Tallriska	Lactarius musteus	**NT**	1
12	Tjockfotad fingersvamp	Ramaria flavescens	**NT**	2
13	Ullticka	Phellinidium ferrugineofuscum	**NT**	4
14	Vågticka	Osteina undosa	**NT**	1
15	Anisfingersvamp	Ramaria gracilis		1
16	Besk vaxskivling	Hygrophorus erubescens		1
17	Björkvaxskivling	Hygrophorus hedrychii		2

18	Blanksvart trämyra	Lasius fuliginosus	1
19	Blåsippa	Hepatica nobilis	50
20	Doftvaxskivling	Hygrophorus agathosmus s.str.	2
21	Granbarkgnagare	Microbregma emarginatum	2
22	Gul fingersvamp agg.	Ramaria flava s.lat.	2
23	Guldkremla	Russula aurea	1
24	Hasselticka	Dichomitus campestris	1
25	Kransmossa	Hylocomiadelphus triquetrus	2
26	Krusbärskremla	Russula queletii	1
27	Lundstarr	Carex montana	1
28	Måbär	Ribes alpinum	1
29	Mångkransad spindling	Cortinarius triumphans	1
30	Olivspindling	Cortinarius venetus	1
31	Olvon	Viburnum opulus	1
32	Rödgul trumpetsvamp	Craterellus lutescens	2
33	Spillkråka	Dryocopus martius	1
34	Trattaggsvamp agg.	Phellodon tomentosus s.lat.	1
35	Vanlig flatbagge	Peltis ferruginea	1
36	Vispstarr	Carex digitata	3

37	Zontaggsvamp	Hydnellum concrescens	2
Antal rödlistade arter			**14**
Antal signalarter			**23**
Summa arter			**37**

4. Sammanfattning av talan

Detaljplanen möjliggör en omfattande och i huvudsak permanent exploatering av ett skogsområde som enligt kommunens egna utredningar hyser dokumenterade höga naturvärden. Inom området förekommer kalkbarrskog med ett flertal rödlistade och andra naturvårdsintressanta svampar. Däribland finns spricktaggsvamp, som i 2025 års rödlista klassificeras som starkt hotad (EN), samt gul taggsvamp och taggfingersvamp, vilka klassificeras som sårbara (VU).

Kommunens egen svampinventering visar att flera av de påträffade arterna är knutna till kalkbarrskog och beroende av lång trädkontinuitet. Inventeringen konstaterar uttryckligen att förekomsten av dessa arter visar att området vid deras mycel har haft ett kontinuerligt trädskikt under lång tid.

Trots detta bygger kommunens slutliga bedömning på äldre rödlisteklassificeringar för spricktaggsvamp och gul taggsvamp och det framgår inte att kommunen har gjort någon förnyad bedömning utifrån den nya kunskap om arternas beroende av kontinuitetsbarrskog som ligger bakom uppklassningarna i 2025 års rödlista.

Planen berör samtidigt ett område som kommunens artskyddsutredning bedömer utgöra ett betydande habitat för flera fladdermusarter. Kommunens egen artskyddsutredning kom fram till att kontinuerlig ekologisk funktion inte kunde upprätthållas för samtliga fladdermusarter och att detaljplanen aktualiserade förbuden i 4 a § första stycket 2 och 4 artskyddsförordningen. Slutsatsen var att artskyddsdispens krävdes.

Kommunen har senare ändrat denna bedömning med hänvisning till en kompletterande ut- och inflygningskontroll. Den kontrollen avsåg emellertid endast två specifika hålträd och utmynnade endast i slutsatsen att nedtagning av dessa två träd inte bedömdes aktualisera förbudet avseende fortplantningsområden och viloplatser i 4 a § första stycket 4 artskyddsförordningen.

Den kompletterande kontrollen innehåller ingen ny samlad bedömning av områdets kontinuerliga ekologiska funktion och undanröjer inte artskyddsutredningens slutsatser beträffande bland annat störning, födosök, parningsmiljö, fragmentering och ljusförorening. Inte heller förklaras varför den tidigare slutsatsen beträffande förbudet i 4 a § första stycket 2 inte längre skulle gälla.

Föreningen gör sammantaget gällande att kommunen inte har visat att detaljplanen kan genomföras utan oacceptabel påverkan på dokumenterade naturvärden eller utan konflikt med artskyddsförordningen. Kommunens slutsats att planen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan vilar därutöver på ett otillräckligt och delvis inaktuellt underlag.

5. Grunder för överklagandet

Föreningen åberopar följande huvudsakliga grunder.

5.1 Kommunens bedömning av påverkan på kalkbarrskog och hotade arter bygger på ett otillräckligt och delvis inaktuellt kunskapsunderlag

Planområdet hyser dokumenterad kalkbarrskog och ett flertal rödlistade arter som är beroende av lång skoglig kontinuitet. Kommunens slutliga bedömning beaktar inte på ett tillräckligt sätt arternas aktuella hotstatus eller den nya kunskap om deras ekologiska krav som ligger bakom 2025 års rödlistebedömningar.

Enligt 2 kap. 2–4 och 6 §§ plan- och bygglagen ska planläggningen ske med hänsyn till markens beskaffenhet, naturvärden och miljöförhållanden och mark får tas i anspråk för bebyggelse endast om den från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet. Planbeslutet måste därför vila på ett tillräckligt och aktuellt kunskapsunderlag för att dessa bedömningar ska kunna göras.

Mark- och miljööverdomstolens avgörande M 10697-25 visar vidare att även en starkt hotad art som inte är fridlyst kan kräva en konkret bedömning av vilka skyddsåtgärder som behövs och att utgångspunkten vid denna bedömning kan vara att artens kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas.

5.2 Det är inte visat att livsmiljön för de hotade kalkbarrskogsarterna kan upprätthållas

Planen möjliggör permanent exploatering genom bland annat avverkning, schaktning, sprängning, bebyggelse och hårdgörning. Kommunens underlag visar inte att nödvändiga värdträd, markförhållanden, hydrologi, mikroklimat och skoglig kontinuitet kan upprätthållas för de berörda arterna.

Detta är relevant för markens lämplighet och för den hänsyn till naturvärden och miljöförhållanden som ska tas enligt 2 kap. plan- och bygglagen. För spricktaggsvamp, som numera är klassificerad som starkt hotad (EN), är även Mark- och miljööverdomstolens avgörande M 10697-25 relevant. Avgörandet visar att avsaknad av fridlysning inte innebär att påverkan på en starkt hotad arts livsmiljö kan lämnas utan närmare bedömning.

.

5.3 Kommunen har inte visat att detaljplanen kan genomföras utan konflikt med artskyddsförordningen

Kommunens egen artskyddsutredning konstaterar att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för samtliga fladdermusarter och att förbuden i 4 a § första stycket 2 och 4 artskyddsförordningen aktualiseras. Den senare ut- och inflygningskontrollen är till sitt syfte och sin slutsats begränsad till två specifika hålträd och undanröjer inte den samlade artskyddsbedömningen.

Av Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 februari 2024 i mål P 14048-22 framgår att det i ett detaljplaneärende måste finnas ett tillräckligt underlag för att bedöma om planen kan genomföras utan hinder av artskyddsförordningens bestämmelser. I det målet upphävdes detaljplanen eftersom någon tillräcklig specifik utredning av påverkan på förekommande fladdermöss inte hade lagts fram.

Kommunens underlag ger i detta fall inte tillräckligt stöd för den slutliga slutsatsen att artskyddsförordningen inte aktualiseras.

5.4 Det är inte visat att kontinuerlig ekologisk funktion för fladdermössen upprätthålls

Planområdet används dokumenterat för bland annat födosök och sannolikt parning. Planen medför habitatförlust, fragmentering, barriäreffekter och ökad belysning. Kommunen har inte visat att dessa ekologiska funktioner kan upprätthållas kontinuerligt genom de åtgärder som anges.

Fladdermöss omfattas av det strikta skyddet i 4 a § artskyddsförordningen. Mark- och miljööverdomstolens avgörande P 14048-22 visar att frågan om en detaljplans genomförbarhet i förhållande till artskyddsförordningen ska vara tillräckligt utredd redan inom planprocessen. Den kompletterande kontrollen av två hålträd utgör inte en motsvarande förnyad bedömning av planens påverkan på övriga dokumenterade ekologiska funktioner eller av störningsförbudet i 4 a § första stycket 2.

5.5 Bedömningen att detaljplanen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan är otillräckligt underbyggd

Enligt 5 kap. 11 a § plan- och bygglagen och 6 kap. 5–7 §§ miljöbalken ska kommunen undersöka om detaljplanens genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och identifiera de omständigheter som talar för eller emot en sådan påverkan. Begreppet miljöeffekter omfattar enligt 6 kap. 2 § miljöbalken bland annat effekter på skyddade arter och biologisk mångfald samt kumulativa och bestående effekter.

Bedömningen måste därför göras utifrån den samlade påverkan på kalkbarrskog, hotade svampar, strikt skyddade fladdermöss, ekologiska samband, habitatförlust, fragmentering och kumulativa effekter. Relevant kunskap har dessutom tillkommit efter den ursprungliga undersökningen, bland annat genom svampinventeringen, artskyddsutredningen och 2025 års rödlistebedömningar.

Mot denna bakgrund är kommunens slutsats att planen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan inte tillräckligt underbyggd.

6. Utveckling av talan

A. Kalkbarrskog och hotade svampar

6.1 Området hyser dokumenterad kalkbarrskog med höga naturvärden

Kommunen har låtit Greensway AB genomföra en särskild svampinventering av Kölängsskogen (Greensway AB, *Svampinventering Kölängsskogen – inför detaljplan* (2025-11-27)). Inventeringen genomfördes vid tre tillfällen under september–oktober 2025. Totalt noterades 82 svamparter, varav 17 bedömdes som värdearter.

Kommunens riktade svampinventering stöds även av den samlade bilden från Artportalen. Som framgår av figur 4 och tabell 1 finns inom planområdet och inom 50 meter från dess gräns **37 dokumenterade naturvårdsarter, varav 14 rödlistade arter och 23 signalarter**. Bland dessa finns ett stort antal arter knutna till äldre barrskog, skoglig kontinuitet och/eller kalkpåverkade skogsmiljöer. Artförekomsterna förstärker därmed bilden av området som en kontinuitetspräglad och kalkpåverkad skogsmiljö och visar att naturvärdena inte är begränsade till de arter som noterades vid Greensways inventering.

Inventeringen visar inte enstaka isolerade artförekomster utan ett artkomplex knutet till kalkbarrskog och skoglig kontinuitet. Bland de arter som noterades inom inventeringsområdet finns spricktaggsvamp (EN), gul taggsvamp (VU) och taggfingersvamp (VU), samt bland annat orange taggsvamp, ullticka, fjällig taggsvamp, tjockfotad fingersvamp, tallfingersvamp, zontaggsvamp och olivspindling.

Rödlistekategorierna ovan avser Rödlista 2025. Greensways rapport använder de vid rapportens framtagande angivna kategorierna VU för spricktaggsvamp och NT för gul taggsvamp. Betydelsen av de ändrade rödlistebedömningarna utvecklas i avsnitt 5.3.

Inventeraren konstaterar att naturvårdsintressanta svampar ofta förekommer i kluster och att detta även är fallet i Kölängsskogen. Flera värdearter noterades i inventeringsområdets sydvästra del och längre in i skogen söder om inventeringsområdet. Rapporten framhåller också att alla svampar inte bildar fruktkroppar varje år och att ytterligare arter sannolikt skulle kunna påträffas om området inventerades årligen under flera år.

Av särskild betydelse är inventeringens bedömning av vad artförekomsterna säger om skogens ekologiska kontinuitet. Taggfingersvamp, spricktaggsvamp och gul taggsvamp anges vara knutna till kalkbarrskog och beroende av trädkontinuitet av gran. Inventeraren konstaterar:

”Förekomsten av dessa svampar här bekräftar att området vid deras mycel har haft ett trädskikt under lång tid.”

Fynden utgör därmed inte endast förekomster av enskilda rödlistade arter, utan ger också stöd för att delar av området utgör en långvarig kontinuitetsmiljö för ett komplex av kalkbarrskogsanknutna svampar.

6.2 Planen innebär permanent habitatförlust inom den dokumenterade kontinuitetsskogen

Detaljplanens genomförande innebär att **den befintliga skogsmiljön inom planområdet i sin nuvarande form försvinner**. Planområdet tas i anspråk för handel, gata och anlagd naturmark. Det är således inte fråga om en begränsad avverkning inom en i övrigt kvarvarande skogsmiljö, utan om en permanent omvandling av planområdet.

Genomförandet förutsätter omfattande avverkning och markarbeten i form av bland annat sprängning, schaktning, bebyggelse och hårdgörning. I AFRY:s *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun* (2026-02-17) beskrivs konsekvenserna av exploateringen på följande sätt:

> ”Uppförande av byggnader och asfaltering skapar en miljö som drastiskt skiljer sig från den naturliga skogsbiotopen genom att livsmiljöer helt försvinner och resterande delar fragmenteras.”

AFRY konstaterar vidare att när skog och andra naturmiljöer avverkas och marken hårdgörs uppstår en arealmässig habitatförlust för de arter som förekommer där samt en kvalitativ försämring av kvarvarande livsmiljö genom bland annat ljusföroreningar och mänsklig närvaro.

Detta är av särskild betydelse för de kontinuitetsberoende mykorrhizasvampar som dokumenterats inom området. Planens påverkan kan inte bedömas enbart utifrån möjligheten för enskilda mycel att överleva en partiell avverkning. Den skogliga kontinuitetsmiljö som arterna är knutna till kommer inom planområdet att **helt eller i mycket stor utsträckning ersättas av bebyggd eller anlagd mark**, samtidigt som angränsande skog utsätts för kanteffekter och fragmentering.

Svampinventeringen visar dessutom att värdearterna inte är jämnt fördelade. Ett tydligt kluster finns i den sydvästra delen av inventeringsområdet och fortsätter söderut in i den sammanhängande skogen. Plankartan visar att den del av denna miljö som ligger inom planområdet tas i anspråk genom detaljplanens genomförande.

6.3. Spricktaggsvamp och gul taggsvamp – det aktuella kunskapsläget har inte beaktats

Greensways *Svampinventering Kölängsskogen – inför detaljplan* (2025-11-27) och kommunens senare planhandlingar redovisar spricktaggsvamp som sårbar (VU) och gul taggsvamp som nära hotad (NT). Dessa klassificeringar är inte längre aktuella.

I **Rödlista 2025** klassificeras arterna i stället som:

spricktaggsvamp (*Hydnellum glaucopus*) – EN, starkt hotad *

gul taggsvamp (*Hydnellum geogenium*) – VU, sårbar *

För spricktaggsvamp innebär detta en uppgradering från VU till EN. Enligt SLU Artdatabankens rödlistebedömning 2025 beror den högre hotkategorin på ny kunskap som visar att en större andel av populationen än tidigare bedömt är knuten till kontinuitetsbarrskog. Arten bildar mykorrhiza med gran i äldre barrskog med lång kontinuitet och förekommer på kalkrik eller annan basiskt påverkad mark. Den totala populationen bedöms ha minskat kraftigt och fortsätta minska till följd av bland annat avverkning av kalkbarrskog och fortsatt fragmentering av artens livsmiljöer. Arten anges dessutom ha begränsad förmåga att återetablera sig efter slutavverkning eller andra storskaliga ingrepp.

Även gul taggsvamp har uppgraderats, från NT till VU. Också för denna art anger SLU Artdatabanken som uttryckligt skäl **ny kunskap som visar att en större andel av populationen än tidigare bedömt är knuten till kontinuitetsbarrskog**. Arten bildar mykorrhiza med gran i äldre barrskog med lång kontinuitet på kalkrik eller annan basiskt påverkad mark. Populationen bedöms minska till följd av förlust av äldre barrskog med lång trädkontinuitet och även denna art anges ha begränsad förmåga att återetablera sig efter slutavverkning eller andra storskaliga ingrepp.

Det är således inte fråga om enbart en förändring av två rödlistekategorier. **Båda uppklassningarna grundas på ny ekologisk kunskap om ett starkare beroende av kontinuitetsbarrskog än vad som tidigare varit känt.** Den nya kunskapen är direkt relevant för den aktuella detaljplanen eftersom det är just dokumenterad kalkbarrskog med lång trädkontinuitet som tas i anspråk och fragmenteras genom planens genomförande.

Rödlista 2025 offentliggjordes den 24 mars 2026, drygt fem månader innan kommunfullmäktige antog detaljplanen den 27 augusti 2026. Trots detta redovisas spricktaggsvamp och gul taggsvamp i kommunens slutliga planunderlag enligt de äldre hotkategorierna VU respektive NT. Det framgår inte heller att kommunen inför antagandet har omprövat bedömningen av planens konsekvenser med hänsyn till den nya kunskap om arternas beroende av kontinuitetsbarrskog och begränsade återetableringsförmåga som ligger bakom uppklassningarna.

Kommunens bedömning av planens påverkan på de hotade kalkbarrskogsarterna har därmed inte visats bygga på det aktuella kunskapsläge som förelåg när detaljplanen antogs.

***** SLU Artdatabanken, Artfakta – Rödlistebedömning 2025 för spricktaggsvamp (*Hydnellum glaucopus*), EN. https://artfakta.se/taxa/6003297/rodlistning
***** SLU Artdatabanken, Artfakta – Rödlistebedömning 2025 för gul taggsvamp (*Hydnellum geogenium*), VU. https://artfakta.se/taxa/788/rodlistning

6.4. Kommunens underlag visar inte att svamparnas livsmiljö kan upprätthållas

I den slutliga planbeskrivningen hänvisar kommunen till att mykorrhizasvampar kan överleva en delvis avverkning, förutsatt att värdträd finns kvar inom mycelets utbredningsområde och att de hydrologiska förutsättningarna bibehålls. Kommunen anger vidare att så många träd som möjligt bör bevaras.

Den bakomliggande expertutredningen är emellertid betydligt mer försiktig. I Greensway AB:s *Svampinventering Kölängsskogen – inför detaljplan* (2025-11-27) anges:

> ”Så länge som de träd som svamparna bildar mykorrhiza med finns kvar, har marksvamparna en chans att överleva.”

Inventeraren framhåller därefter att stora förändringar i markfuktighet och mikroklimat till följd av att träd intill värdträden avverkas kan påverka mycelens livskraft. Värdträdet gran är känsligt för både uttorkning och översvämning och kan skadas av att friställas. Friställda granar riskerar dessutom angrepp av granbarkborre och vindfällning. Rapportens rekommendation är därför att så många träd som möjligt bevaras, särskilt i områdets sydvästra delar och längs skogsgränsen.

Det är således inte tillräckligt att enbart lämna det träd som ett visst mycel antas bilda mykorrhiza med. Enligt kommunens egen expertutredning kan även förändringar i den omgivande skogen påverka såväl mycelets livskraft som värdträdets fortlevnad.

Detta måste ses mot planens faktiska omfattning. Som utvecklats i avsnitt 5.2 innebär planen inte att enstaka träd avverkas i en i övrigt bibehållen skogsmiljö. Den befintliga skogsmiljön inom planområdet omvandlas till bebyggd, hårdgjord eller anlagd mark. Det innebär samtidigt omfattande förändringar av just de förhållanden – trädkontinuitet, mikroklimat och hydrologi – som utredningen identifierar som betydelsefulla för svamparnas möjlighet att fortleva.

Bedömningen kan inte heller begränsas till den punkt där en fruktkropp har registrerats eller till ett enskilt värdträd. De dokumenterade fynden visar förekomst av arterna och deras mycel i området, medan arternas långsiktiga fortlevnad är beroende av att det finns en fungerande kontinuitetsmiljö med lämpliga värdträd och möjlighet till fortlevnad och föryngring över tid. Detta är särskilt relevant för arter som enligt Rödlista 2025 har begränsad förmåga att återetablera sig efter storskaliga ingrepp.

Det framgår inte av planunderlaget **vilka värdträd som respektive mycel är knutet till, vilket område kring dessa träd som behöver behålla ett fungerande skogligt mikroklimat, hur detta område ska avgränsas eller hur nödvändiga hydrologiska och mikroklimatiska förhållanden ska säkerställas efter exploateringen**.

Att arterna under vissa förutsättningar har ”en chans att överleva” är inte detsamma som att det har visats att dessa förutsättningar faktiskt kommer att föreligga efter planens genomförande.

Kommunen anger även i planbeskrivningen att flytt av mycel ”kan komma att bli aktuellt som kompensationsåtgärd” och att frågan ska följas upp under genomförandeskedet. Inte heller detta visar att de berörda arternas livsmiljö kan upprätthållas. Åtgärden är inte närmare beskriven eller säkerställd i planunderlaget, och det framgår inte vilka arter eller mycel den skulle avse, hur en sådan flytt skulle genomföras eller vilket underlag som visar att den kan bibehålla de berörda arternas ekologiska funktion.

6.5 Rättslig betydelse av förekomsten av spricktaggsvamp (EN)

Spricktaggsvamp är inte fridlyst enligt artskyddsförordningen. Detta innebär emellertid inte att förekomsten saknar rättslig betydelse.

Mark- och miljööverdomstolen behandlade i mål **M 10697-25** frågan om skyddet för trolldruvemätare, en art som liksom spricktaggsvampen är klassificerad som starkt hotad (EN) men inte fridlyst. Domstolen konstaterade att det fanns skäl att utreda behovet av ytterligare skyddsåtgärder för arten och uttalade:

> ”Vid bedömningen av vad som därvid är tillräckliga skyddsåtgärder bör utgångspunkten vara densamma som för fridlysta arter, dvs. att den kontinuerliga ekologiska funktionen ska upprätthållas för arten.”

MÖD framhöll samtidigt att den fortsatta bedömningen ska innefatta en intresseavvägning och en skälighetsbedömning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. Avgörandet innebär således inte att förekomsten av en EN-art automatiskt medför förbud mot en åtgärd. Det visar däremot att en starkt hotad arts livsmiljö och kontinuerliga ekologiska funktion kan behöva beaktas och skyddas även när arten inte omfattas av artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser.

Avgörandet M 10697-25 avsåg skogsbruk och prövning enligt 12 kap. 6 § miljöbalken och är därför inte direkt överförbart på ett detaljplaneärende. Dess principiella betydelse är emellertid relevant även här, särskilt beträffande behovet av att utreda konsekvenserna för en starkt hotad arts livsmiljö utifrån artens faktiska ekologiska krav.

Även Mark- och miljööverdomstolens avgörande **P 4498-18** är relevant. Det målet gällde en detaljplan där det var känt att det fanns rödlistade arter och höga naturvärden, men där underlaget inte innehöll tillräckliga uppgifter för att bedöma vilka naturvärden som fanns inom området och vilka konsekvenser planens genomförande kunde få. MÖD fann att planhandlingarna därmed inte uppfyllde kraven i 4 kap. 33 § plan- och bygglagen och upphävde detaljplanen.

I förevarande fall är kopplingen särskilt relevant eftersom spricktaggsvampens uppgradering till EN i Rödlista 2025 grundas på ny kunskap om artens starkare beroende av kontinuitetsbarrskog och dess begränsade förmåga att återetablera sig efter storskaliga ingrepp. Det är samtidigt just kalkbarrskog med dokumenterad lång trädkontinuitet som detaljplanen tar i anspråk.

Kommunen hade således, när planen antogs, att bedöma planens konsekvenser utifrån ett aktuellt underlag om dessa naturvärden och artens ekologiska krav. Som utvecklats ovan har kommunen inte visat att en sådan bedömning gjorts utifrån det kunskapsläge som förelåg efter Rödlista 2025 eller att spricktaggsvampens livsmiljö och ekologiska funktion kan upprätthållas efter planens genomförande.

B. Fladdermöss

6.6. Kommunens egen artskyddsutredning bedömer att artskyddsförordningens förbud aktualiseras

Inom inventeringsområdet har sex till sju fladdermusarter konstaterats. Samtliga fladdermusarter omfattas av det strikta skyddet i 4 a § artskyddsförordningen.

I AFRY:s *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun* (2026-02-17) bedöms området utgöra ett **betydande habitat för flera fladdermusarter**. Vid flera inventeringspunkter noterades hög aktivitet och återkommande födosök. Vid tre inventeringspunkter registrerades dessutom återkommande sociala läten från dvärgpipistrell. Eftersom dessa registrerades under slutet av juli bedömde AFRY att områdena eller närliggande platser sannolikt används som parningslokal för arten.

Artskyddsutredningen identifierar flera typer av påverkan till följd av exploateringen. Avverkning, sprängning, schaktning och hårdgörning innebär att livsmiljöer försvinner och kvarvarande miljöer fragmenteras. Negativ påverkan bedöms kunna uppstå på potentiella livsmiljöer, reproduktionslokaler, födosökslokaler samt vilo- och övervintringsplatser.

AFRY:s sammanfattande artskyddsbedömning är tydlig. Brunlångöra och vattenfladdermus bedöms kunna påverkas negativt lokalt av planens genomförande och:

> ”Kontinuerlig ekologisk funktion bedöms inte kunna upprätthållas för samtliga fladdermusarter i samband med exploatering”

AFRY bedömer vidare att projektet kan störa berörda fladdermöss eller skada arternas fortplantningsområden eller viloplatser och drar slutsatsen:

> ”Detaljplanen bedöms aktualisera förbuden i 4a § p. 2 och 4, artskyddsförordningen för fladdermöss, därmed krävs dispens enligt 14 § artskyddsförordningen”

Samma slutsats upprepas i artskyddsutredningens avslutande bedömning: kontinuerlig ekologisk funktion bedöms inte kunna upprätthållas för samtliga arter, förbuden i 4 a § första stycket 2 och 4 bedöms aktualiseras och dispens krävs.

Kommunen hade således före planens antagande ett av kommunen själv beställt sakkunnigutlåtande som uttryckligen bedömde att **planens genomförande aktualiserade två av artskyddsförordningens förbud och att dispens krävdes**. För att kommunen

därefter skulle kunna komma till motsatt slutsats behövde det därför finnas ett kompletterande underlag som undanröjde de omständigheter som låg till grund för denna bedömning.

6.7. Den kompletterande ut- och inflygningskontrollen undanröjer inte artskyddsutredningens samlade slutsatser

Efter artskyddsutredningen genomförde AFRY en kompletterande ut- och inflygningskontroll under juni 2026, redovisad i *PM Ut- och inflygningskontroll Södra Ar, Knivsta kommun* (2026-07-24).

Det är avgörande att skilja mellan **vad denna komplettering faktiskt undersökte** och de slutsatser kommunen senare har dragit av den.

Syftet med undersökningen var uttryckligen att undersöka om två specifika hålträd, nr 3 och 4, användes av fladdermöss som viloplatser. De två träden kontrollerades nätterna 16–17 juni respektive 29–30 juni 2026.

Ingen fladdermus observerades flyga in eller ut ur träden. AFRY:s slutsats begränsas följaktligen till de två undersökta träden:

> ”De två hålträd som inventerades med ut- och inflygningskontroll användes inte av fladdermöss under tidpunkten för inventeringen.”

AFRY bedömer därefter att **nedtagning av de aktuella hålträden med ID 3 och 4** inte riskerar att utlösa förbudet i 4 a § första stycket 4 artskyddsförordningen.

Den kompletterande utredningen innehåller däremot ingen ny samlad bedömning av

- områdets funktion som födosöksmiljö,
- områdets funktion som parningsmiljö,
- påverkan genom habitatförlust,
- fragmentering och barriäreffekter,
- påverkan genom ökad belysning,
- kontinuerlig ekologisk funktion i landskapet, eller
- störningsförbudet enligt 4 a § första stycket 2 artskyddsförordningen.

Det är särskilt betydelsefullt eftersom flera av dessa omständigheter låg till grund för den tidigare artskyddsutredningens bedömning att kontinuerlig ekologisk funktion inte kunde upprätthållas för samtliga fladdermusarter och att **både punkt 2 och punkt 4** i 4 a § aktualiserades.

Ut- och inflygningskontrollen ger således ett kompletterande underlag beträffande **en avgränsad fråga – användningen av två specifika hålträd som viloplatser – men innehåller inte någon ny samlad artskyddsbedömning av detaljplanens genomförande**. Det finns därför ett tydligt glapp mellan den kompletterande utredningens begränsade slutsats och kommunens senare slutsats att artskyddsförordningen över huvud taget inte aktualiseras.

6.8 Utflygningskontrollen ger inte stöd för kommunens slutsats att artskyddsförordningen inte aktualiseras

I granskningsutlåtandet drar kommunen, med hänvisning till den kompletterande ut- och inflygningskontrollen, slutsatsen att området inte utgör boplats för fladdermöss. Kommunen konstaterar samtidigt att området används för födosök i brynmiljöer men hänvisar till att nya brynmiljöer kommer att skapas genom detaljplanens genomförande. På denna grund bedömer kommunen att artskyddsförordningen inte aktualiseras och att dispens inte behöver sökas.

I granskningsutlåtandet (s. 23) motiverar kommunen sitt ändrade ställningstagande i artskyddsfrågan på följande sätt:

> ”Efter detta har en utflygningskontroll genomförts under sommaren år 2026 som visar att området inte utgör boplats för fladdermöss. Utflygningskontrollen visar att området används för födosök i brynmiljöer. Nya brynmiljöer görs i och med detaljplanens genomförande. Detta innebär att artskyddsförordningen inte aktualiseras och dispens inte behöver sökas.”

Denna slutsats går betydligt längre än vad den kompletterande utredningen visar.

Redan under granskningen, s. 9, framhöll Länsstyrelsen att underlaget i detaljplaneärendet behövde vara så utförligt att det gick att bedöma om planen kunde genomföras utan konflikt med artskyddsförordningen. Länsstyrelsen hänvisade därvid uttryckligen till MÖD:s avgörande P 14048-22 och konstaterade att ett bristfälligt underlag kan utgöra skäl för domstol att upphäva ett beslut att anta en detaljplan.

Länsstyrelsen bedömde vidare att det, mot bakgrund av den genomförda fladdermusinventeringen, förelåg risk för att planen stred mot artskyddsförordningen och att det befintliga underlaget inte var tillräckligt för att bedöma planens genomförbarhet. En preciserad inventering behövde därför klarlägga hur fladdermössen faktiskt utnyttjar området. Länsstyrelsen uttryckte detta på följande sätt:

> ”Först när inventeringen har fastställt hur området används av de påträffade fladdermössen kan risken för skada samt behovet av eventuella försiktighetsmått och anpassningar bedömas.”

Den kompletterande ut- och inflygningskontrollen besvarar emellertid endast den betydligt mer avgränsade frågan om två specifika hålträd användes som viloplatser. Den innehåller inte någon motsvarande förnyad bedömning av hur planområdet används som födosöksmiljö, parningsmiljö och flygstråk eller av påverkan genom fragmentering och belysning. Att den bredare artskyddsproblematiken först identifieras men ej utreds bort bekräftas även av en semantisk analys av dokumentkedjan (se /.Bilaga och källor, semantisk analys av dokumentkedjan för södra Ar).

Det framgår dessutom av korrespondens med Länsstyrelsen (se /.Bilaga och källor, e-post från Länsstyrelsen den 26 augusti respektive 18 september 2026) att myndigheten inte efter ut- och inflygningskontrollen hade gjort någon bedömning som motsvarar kommunens slutsats. Den 26 augusti 2026, dagen före kommunfullmäktiges antagandebeslut, uppgav

Länsstyrelsens naturvårdshandläggare att Länsstyrelsen väntade på kommunens anmälan om samråd. Handläggaren angav att Länsstyrelsen vid ett sådant samråd skulle bedöma risken för påverkan på artskyddet utifrån inventeringsresultat, inventeringsmetod och redovisade försiktighetsåtgärder.

Den 18 september 2026 bekräftade Länsstyrelsen att kommunen fortfarande inte hade samrått med Länsstyrelsen om behovet av artskyddsdispens eller skyddsåtgärder för fladdermöss. Länsstyrelsen hade inte heller tagit ställning till om det förelåg hinder mot planens genomförande med hänsyn till artskyddsförordningen.

Kommunens slutsats att artskyddsförordningen inte aktualiseras och att dispens inte behöver sökas har således inte föregåtts av den fortsatta prövning hos Länsstyrelsen som myndigheten hade rekommenderat och fortfarande väntade på dagen före planens antagande.

Som redovisats ovan visar ut- och inflygningskontrollen endast att **två specifika hålträd inte konstaterades användas som viloplatser vid de två inventeringstillfällena**. AFRY:s rapport innehåller ingen slutsats om att inventeringsområdet som helhet saknar betydelse som fortplantnings- eller vilomiljö och framför allt ingen ny bedömning av om de övriga ekologiska funktioner som identifierades i artskyddsutredningen kan upprätthållas efter exploateringen.

Det är dessutom relevant att fladdermusaktivitet konstaterades i direkt närhet till de båda undersökta träden även under den kompletterande kontrollen. Vid träd 3 observerades bland annat nordfladdermus, mustasch-/tajgafladdermus och dvärgpipistrell, och vid träd 4 noterades bland annat födosökande nordfladdermus och obestämd *Myotis*.

Den kompletterande inventeringen bekräftar således fortsatt användning av området av flera fladdermusarter, även om användning av just de två undersökta hålträden som viloplatser inte kunde konstateras.

Mark- och miljööverdomstolens praxis visar att artskyddsfrågan måste vara tillräckligt utredd redan inom planprocessen. I **P 14048-22** konstaterade MÖD att artskyddsreglerna måste beaktas i planarbetet för att det skydd som följer av EU-rätten ska bli effektivt och upphävde detaljplanen eftersom underlaget inte var tillräckligt för att bedöma om planen kunde genomföras utan hinder av artskyddsförordningen.

Även **MÖD 2023:17 II (P 15357-21)** avsåg en detaljplan där fladdermöss berördes. MÖD fastställde där upphävandet av antagandebeslutet eftersom det inte var tillräckligt utrett om planen kunde genomföras utan att skada eller förstöra fladdermössens fortplantningsområden.

I **MÖD 2017:49 (P 11166-16)** upphävdes en detaljplan bland annat därför att beslutsunderlaget saknade en närmare analys av vilka konsekvenser planens genomförande kunde få för fladdermöss som förekom inom planområdet. MÖD bedömde att avsaknaden av sådan utredning utgjorde en så allvarlig brist att det även på denna grund fanns skäl att upphäva detaljplanen.

I förevarande fall finns visserligen en omfattande artskyddsutredning. Den utredningen talar emellertid för att planen **inte** kan genomföras utan påverkan på artskyddet: kontinuerlig ekologisk funktion bedöms inte kunna upprätthållas för samtliga fladdermusarter och förbuden i 4 a § första stycket 2 och 4 bedöms aktualiseras. Den senare ut- och inflygningskontrollen behandlar endast en avgränsad del av denna problematik. Det saknas därför fortfarande ett kompletterande underlag som motiverar kommunens motsatta slutsats beträffande detaljplanen som helhet.

Frågan i förevarande mål är således inte endast om två specifika hålträd kunde konstateras vara bebodda vid inventeringstillfällena, utan om det samlade underlaget är tillräckligt för slutsatsen att **detaljplanen som helhet kan genomföras utan att artskyddsförordningens förbud aktualiseras**.

Den tidigare bedömningen enligt 4 a § första stycket 2 har inte undanröjts

AFRY:s *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun* bedömde uttryckligen att **både punkt 2 och punkt 4** i 4 a § artskyddsförordningen aktualiserades.

Punkt 2 förbjuder avsiktlig störning av fladdermöss, särskilt under bland annat parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttningsperioder. Punkt 4 avser skada eller förstörelse av fortplantningsområden och viloplatser.

Den kompletterande ut- och inflygningskontrollens rättsliga slutsats avser däremot endast **punkt 4** och nedtagningen av hålträd 3 och 4.

Det framgår inte av planunderlaget att någon motsvarande kompletterande bedömning har gjorts av den tidigare slutsatsen att **störningsförbudet i punkt 2** aktualiseras. Utflygningskontrollen innehåller exempelvis ingen ny bedömning av den dokumenterade parningsfunktionen, födosöket, fragmenteringen eller påverkan genom ökad belysning.

Kommunen har därmed inte redovisat vilket kompletterande underlag som medför att AFRY:s tidigare bedömning beträffande 4 a § första stycket 2 inte längre skulle vara giltig.

6.9 Planens påverkan på fladdermössens kontinuerliga ekologiska funktion kvarstår

I AFRY:s *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun* (2026-02-17) beskrivs kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) som en bedömning av om de ekologiska funktioner som en skyddad art behöver kan upprätthållas kontinuerligt före, under och efter en åtgärd. Bedömningen är inte begränsad till förekomsten av en viss boplats utan omfattar de funktioner i livsmiljön som den aktuella arten är beroende av och behöver göras med hänsyn även till det omgivande landskapet.

Artskyddsutredningen identifierar flera sådana funktioner och typer av påverkan som är oberoende av frågan om hålträd 3 och 4 används som viloplatser. Den senare ut- och inflygningskontrollen innehåller ingen ny bedömning av dessa förhållanden.

Dvärgpipistrell – parningsmiljö

Dvärgpipistrell noterades vid samtliga boxpunkter. Födosökspassager noterades på flera platser och vid tre boxpunkter registrerades återkommande sociala läten. AFRY bedömde mot denna bakgrund att delar av området eller närliggande platser sannolikt används som parningslokal.

I den artspecifika bedömningen konstaterar AFRY uttryckligen:

> ”KEF för arten påverkas negativt då arten använder området som parningslokal.”

Ut- och inflygningskontrollen av två hålträd innehåller ingen ny bedömning av områdets funktion som parningsmiljö och förändrar därför inte i sig denna slutsats.

Brunlångöra – mörk skogsmiljö och ljuspåverkan

Brunlångöra är enligt artskyddsutredningen känslig för belysning. AFRY bedömer att artens förekomst i området tyder på att området utgör mörk skog som idag är opåverkad av belysning. Planens genomförande innebär däremot ökad belysning och fragmentering av artens livsmiljö.

AFRY bedömer att planen därmed kommer att medföra negativ påverkan på den lokala populationen av brunlångöra.

Inte heller denna påverkan är beroende av om hålträd 3 och 4 används som viloplatser.

Nordfladdermus – fragmentering och flygvägar

Artskyddsutredningen identifierar även fragmentering och barriäreffekter som en konsekvens av detaljplanen. AFRY konstaterar generellt att habitatförlust och fragmentering riskerar att kapa befintliga flygvägar för fladdermöss.

För nordfladdermus görs dessutom en konkret bedömning av planens konsekvenser för konnektiviteten. AFRY bedömer att den ökade fragmenteringen och barriäreffekten sannolikt kommer att bryta artens flygväg norrut och att planen därför medför negativ påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion.

Sammantaget visar artskyddsutredningen således att frågan om kontinuerlig ekologisk funktion är betydligt vidare än frågan om två potentiella viloträd. **Parningsmiljö, mörka födosöks- och livsmiljöer samt konnektivitet och flygvägar är dokumenterade funktioner som påverkas av planens genomförande och som inte har omprövats genom den kompletterande ut- och inflygningskontrollen.**

6.10. Det är inte visat att nya brynmiljöer ersätter de ekologiska funktioner som försvinner

Kommunen hänvisar i granskningsutlåtandet till att nya brynmiljöer kommer att skapas genom detaljplanens genomförande och använder detta som stöd för slutsatsen att artskyddsförordningen inte aktualiseras och att dispens inte behöver sökas.

Det saknas emellertid i planunderlaget en närmare analys som visar **vilka ekologiska funktioner de nya brynmiljöerna förväntas tillhandahålla, när dessa funktioner uppkommer eller på vilket sätt de motsvarar de funktioner som den befintliga skogen idag har för fladdermössen**.

AFRY:s *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun* beskriver inte området endast som en brynmiljö. Området bedöms utgöra ett **betydande habitat för flera fladdermusarter**, med dokumenterat återkommande födosök och sannolik funktion som parningslokal för dvärgpipistrell. Som utvecklats ovan identifierar utredningen även mörk skogsmiljö av betydelse för brunlångöra samt flygvägar och ekologiska samband som påverkas genom fragmentering.

Samtidigt beskriver artskyddsutredningen planens påverkan som att livsmiljöer helt försvinner och kvarvarande delar fragmenteras. Exploateringen innebär dessutom ökad belysning och mänsklig aktivitet i ett tidigare skogsdominerat område.

Det är därför inte tillräckligt att konstatera att exploateringen rent fysiskt kommer att skapa nya skogskanter. För att dessa ska kunna åberopas som en skadeförebyggande åtgärd behöver det finnas underlag för att bedöma om de faktiskt kan **upprätthålla de ekologiska funktioner som annars går förlorade**.

Mark- och miljööverdomstolens praxis understryker att artskyddsfrågan måste vara tillräckligt utredd redan inom planprocessen. I **MÖD 2023:17 II (mål P 15357-21)** fastställde MÖD upphävandet av en detaljplan eftersom det inte var tillräckligt utrett om planen kunde genomföras utan att skada eller förstöra fortplantningsområden för fladdermöss. I mål **P 14048-22** upphävdes på motsvarande sätt en detaljplan eftersom underlaget inte var tillräckligt för att bedöma om planen kunde genomföras utan hinder av artskyddsförordningen.

Även Boverkets aktuella vägledning om artskydd i detaljplanering anger att skyddsåtgärder behöver utformas utifrån de berörda arternas behov och så långt möjligt integreras i själva planen, så att det går att bedöma om kontinuerlig ekologisk funktion kan upprätthållas.

Kommunens hänvisning till framtida nya brynmiljöer innehåller inte någon sådan analys. Det är inte visat att de nya brynen kommer att motsvara den befintliga skogens funktion som födosöksmiljö, parningsmiljö, mörk livsmiljö eller del av fungerande flygvägar. Det är inte heller visat **när** eventuella motsvarande funktioner skulle uppkomma.

Kommunen har därmed inte visat att skapandet av nya brynmiljöer säkerställer att de ekologiska funktioner som påverkas av exploateringen kan upprätthållas kontinuerligt.

6.11 Även ut- och inflygningskontrollen innehåller osäkerheter

Föreningen gör inte i första hand gällande att ut- och inflygningskontrollen saknar värde. Dess metodologiska begränsningar är dock relevanta när kommunen använder resultatet som grund för en betydligt vidare slutsats än den som dras i rapporten.

AFRY:s *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun* (2026-02-17) hänvisar till Bat Conservation Trusts metodik, enligt vilken ut- och inflygningskontroll rekommenderas **2–3 gånger per träd under juni–augusti med minst tre veckor mellan inventeringarna**.

De faktiska kontrollerna genomfördes den 16–17 juni och den 29–30 juni 2026, dvs. med knappt två veckors mellanrum. Vid det första inventeringstillfället avslutades observationerna dessutom cirka två timmar före soluppgång.

AFRY:s *PM Ut- och inflygningskontroll Södra Ar, Knivsta kommun* (2026-07-24) redovisar också en metodologisk begränsning. Den använda heterodyna detektorn måste ställas in manuellt på en specifik frekvens åt gången, vilket enligt rapporten innebär en **”påtaglig risk att missa fladdermöss som flyger förbi på andra frekvenser”**. Metoden möjliggör inte heller inspelning och efterhandsanalys av ekolokaliseringsljuden.

AFRY bedömer trots dessa begränsningar resultaten som tillförlitliga beträffande de två undersökta hålträden. Föreningens huvudsakliga invändning är därför inte att resultatet beträffande dessa träd måste vara felaktigt, utan att undersökningen **inte besvarar den betydligt vidare frågan om detaljplanens samlade förenlighet med artskyddsförordningen**.

C: Övrigt och sammanvägning

6.12 Kommunens bedömning av betydande miljöpåverkan behöver prövas mot det samlade och aktuella underlaget

Kommunens undersökning om betydande miljöpåverkan togs fram i ett skede då flera av de utredningar som senare kom att visa områdets naturvärden och artskyddsproblematik ännu inte förelåg.

I *Undersökning av betydande miljöpåverkan (sid 10)* anges beträffande naturvärden att kommunen ännu inte fått del av placeringen av registrerade artfynd eftersom naturvärdesinventeringen inte var levererad. Beträffande svampar anges att:

> ”En vidare svampinventering kommer att göras under hösten 2025.”

Trots att detta underlag ännu saknades gjorde kommunen bedömningen att detaljplanen kunde antas medföra påverkan på naturvärden men att påverkan **inte var betydande**.

Efter denna bedömning har emellertid ett väsentligt mer omfattande underlag tillkommit. Bland annat har följande framkommit:

- Greensways svampinventering har dokumenterat ett kluster av naturvårdsintressanta och kontinuitetsberoende kalkbarrskogsarter;
- spricktaggsvamp har konstaterats inom inventeringsområdet och klassificeras sedan Rödlista 2025 som **starkt hotad (EN)**;
- gul taggsvamp har konstaterats och klassificeras sedan Rödlista 2025 som **sårbar (VU)**;
- Rödlista 2025 visar att båda uppklassningarna grundas på ny kunskap om arternas starkare beroende av kontinuitetsbarrskog;
- AFRY:s artskyddsutredning bedömer området som ett **betydande habitat för flera fladdermusarter**;
- samma artskyddsutredning bedömer att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för samtliga fladdermusarter och att 4 a § första stycket 2 och 4 artskyddsförordningen aktualiseras; och
- artskyddsutredningen identifierar habitatförlust, fragmentering, ljusföroreningar och risk för avkapade flygvägar samt kumulativa effekter tillsammans med annan planerad exploatering.

Det senare underlaget förändrar således förutsättningarna för den ursprungliga bedömningen. Det handlar inte enbart om att fler arter har registrerats, utan om ny kunskap om **naturmiljöns funktion, de berörda arternas ekologiska krav och omfattningen av den påverkan som planens genomförande kan medföra**.

Enligt 6 kap. 2 § miljöbalken avses med miljöeffekter direkta eller indirekta effekter som är positiva eller negativa, tillfälliga eller bestående, kumulativa eller inte kumulativa. Begreppet omfattar bland annat effekter på biologisk mångfald, med särskild uppmärksamhet på arter och livsmiljöer som är skyddade enligt EU-rätten.

Föreningens invändning är därför inte enbart att den ursprungliga undersökningen gjordes innan alla inventeringar var färdiga. Den centrala frågan är om kommunen **därefter har gjort en förnyad och samlad bedömning av frågan om betydande miljöpåverkan utifrån det underlag som faktiskt förelåg när detaljplanen antogs den 27 augusti 2026**.

Den 23 mars 2026 beslutade kommunstyrelsen att skicka ett omarbetat planförslag till granskning. Vid granskningen vidhöll kommunen bedömningen att detaljplanens genomförande inte kunde antas medföra betydande miljöpåverkan. Vid denna tidpunkt förelåg emellertid såväl Greensways svampinventering från november 2025 som AFRY:s artskyddsutredning från februari 2026. Den senare bedömde bland annat att kontinuerlig ekologisk funktion inte kunde upprätthållas för samtliga fladdermusarter och att förbuden i 4 a § första stycket 2 och 4 artskyddsförordningen aktualiserades.

Därefter tillkom ytterligare relevant kunskap. Rödlista 2025 offentliggjordes den 24 mars 2026 och innebar att spricktaggsvamp uppgraderades till EN och gul taggsvamp till VU, grundat på ny kunskap om arternas starkare beroende av kontinuitetsbarrskog. Det framgår inte av de slutliga planhandlingarna att frågan om betydande miljöpåverkan har omprövats samlat mot detta successivt tillkomna och förändrade kunskapsunderlag.

Mot denna bakgrund har kommunen inte tillräckligt visat hur den samlade och bestående påverkan av **permanent förlust av kalkbarrskog, påverkan på starkt hotade och sårbara arter, förlust och fragmentering av fladdermushabitat, ökad belysning, påverkan på ekologiska samband samt kumulativa effekter** har kunnat förenas med slutsatsen att detaljplanen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

7. Sammanfattande bedömning

Föreningen anser sammanfattningsvis att kommunen inte har visat att detaljplanen är lämplig och genomförbar med hänsyn till områdets dokumenterade naturvärden och artskyddet. Bristerna gäller inte en enskild art eller en isolerad osäkerhet utan flera sammanhängande frågor som kommunen behöver ha ett tillräckligt underlag för att bedöma innan marken planläggs för den aktuella exploateringen.

Detaljplanen innebär en permanent omvandling av den befintliga skogsmiljön inom planområdet. Kommunens egna utredningar beskriver konsekvenserna som att livsmiljöer helt försvinner och kvarvarande miljöer fragmenteras. Samtidigt visar kommunens svampinventering ett kluster av naturvårdsintressanta arter knutna till kalkbarrskog och lång trädkontinuitet. Inventeringen konstaterar uttryckligen att förekomsten av dessa arter visar att området vid deras mycel har haft ett trädskikt under lång tid.

Det kunskapsläge som förelåg vid planens antagande skiljde sig dessutom från det som kommunens bedömning redovisar. Rödlista 2025, som offentliggjordes den 24 mars 2026, innebär att spricktaggsvamp har uppgraderats från VU till EN och gul taggsvamp från NT till VU. För båda arterna grundas uppklassningen på ny kunskap om ett starkare beroende av kontinuitetsbarrskog. Trots att detaljplanen antogs först den 27 augusti 2026 redovisar kommunens slutliga underlag de äldre rödlistekategorierna och det framgår inte att planens konsekvenser har omprövats utifrån den nya kunskapen.

Kommunens underlag visar inte heller att de ekologiska förutsättningar som de hotade svamparna är beroende av kan upprätthållas efter exploateringen. Kommunens egen svampinventering anger endast att marksvamparna har **”en chans att överleva”** om värdträden finns kvar och pekar samtidigt på risker till följd av förändringar i mikroklimat, hydrologi och värdträdens livskraft. De åtgärder som kommunen hänvisar till är inte redovisade på ett sådant sätt att det går att bedöma att dessa förutsättningar faktiskt kommer att bestå.

Även beträffande fladdermössen finns en tydlig skillnad mellan kommunens expertunderlag och den slutsats som kommunen slutligen har dragit. AFRY:s artskyddsutredning bedömer området som ett betydande habitat för flera fladdermusarter, att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för samtliga arter samt att förbuden i 4 a § första stycket 2 och 4 artskyddsförordningen aktualiseras och att dispens krävs.

Den senare ut- och inflygningskontrollen förändrar underlaget beträffande **två specifika hålträd**, men dess slutsats begränsas till att nedtagning av dessa träd inte bedöms aktualisera förbudet i 4 a § första stycket 4. Kontrollen innehåller ingen ny samlad

bedömning av störningsförbudet enligt punkt 2 eller av de tidigare identifierade problemen avseende parningsmiljö, födosök, fragmentering, flygvägar och ljuspåverkan. Kommunens slutsats att artskyddsförordningen inte längre aktualiseras går därför längre än vad den kompletterande undersökningen visar.

Inte heller kommunens hänvisning till att nya brynmiljöer kommer att uppstå visar att dessa miljöer kan ersätta den befintliga skogens dokumenterade ekologiska funktioner. Det saknas en närmare analys av vilka funktioner de nya brynen ska tillhandahålla, när dessa funktioner uppkommer och hur de ska upprätthållas kontinuerligt.

Dessa frågor ska inte bedömas isolerat. Planen innebär permanent habitatförlust och fragmentering av kalkbarrskog med starkt hotade och sårbara arter samtidigt som ett dokumenterat betydande habitat för strikt skyddade fladdermöss påverkas genom bland annat habitatförlust, fragmentering och ökad belysning. AFRY har dessutom identifierat risk för kumulativa effekter tillsammans med annan planerad exploatering.

Enligt **2 kap. 2–4 och 6 §§ plan- och bygglagen** ska planläggningen ske med hänsyn till bland annat naturvärden och miljöförhållanden och mark tas i anspråk för bebyggelse endast om den från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet. Mark- och miljööverdomstolens praxis visar vidare att det redan inom planprocessen måste finnas ett tillräckligt underlag för att bedöma om en detaljplan kan genomföras utan hinder av artskyddsförordningen. I **P 14048-22** upphävdes en detaljplan när ett sådant tillräckligt underlag beträffande fladdermöss saknades. Mark- och miljööverdomstolen, P 14048-22

Därtill ska frågan om betydande miljöpåverkan enligt **5 kap. 11 a § plan- och bygglagen och 6 kap. miljöbalken** bedömas utifrån planens relevanta miljöeffekter. I förevarande fall har väsentligt underlag om naturvärden, hotade arter och artskydd tillkommit efter den ursprungliga undersökningen.

Föreningen anser mot denna bakgrund att kommunen inte har visat att marken är lämplig för den planerade användningen eller att detaljplanen kan genomföras utan konflikt med artskyddsförordningen. Det samlade underlaget ger inte heller tillräckligt stöd för kommunens bedömning av planens miljöpåverkan. **Kommunfullmäktiges beslut att anta detaljplanen ska därför upphävas.**

8. Bilagor och åberopade handlingar

8.1 Bilagor

Föreningen åberopar följande bilagor:

- **Bilaga 1.** Naturskyddsföreningen i Knivstas yttrande under granskningen, 27 maj 2026.
- **Bilaga 2.** E-post från Länsstyrelsen i Uppsala län den 26 augusti och 18 september 2026.
- **Bilaga 3.** Semantisk analys av dokumentkedjan för södra Ar.

8.2 Planhandlingar och utredningar i kommunens planakt

Föreningen hänvisar därutöver till följande handlingar i Knivsta kommuns planakt, **dnr SBK 2024-002**:

- Kommunfullmäktiges antagandebeslut den 27 augusti 2026, § 90.
- Plankarta – *Detaljplan för livsmedelsbutik i södra Ar, del av Gredelby 1:3*, antagandehandling.
- Planbeskrivning – *Detaljplan för livsmedelsbutik i södra Ar, del av Gredelby 1:3*, antagandehandling 2026-08-18.
- Granskningsutlåtande, 2026-08-14.
- *Undersökning av betydande miljöpåverkan*, 2025-09-24.
- AFRY, *Naturvärdesinventering på fältnivå Södra Ar, del av Gredelby 1:3*, reviderad 2025-10-14.
- Greensway AB, *Svampinventering Kölängsskogen – inför detaljplan*, 2025-11-27.
- AFRY, *Artskyddsutredning Södra Ar, Knivsta kommun*, 2026-02-17.
- AFRY, *PM Ut- och inflygningskontroll Södra Ar, Knivsta kommun*, 2026-07-24.

8.3 Åberopad rättspraxis

Föreningen hänvisar särskilt till följande avgöranden:

- **MÖD M 10697-25** – betydelsen av en starkt hotad men inte fridlyst art och tillämpningen av miljöbalkens allmänna hänsynsregler.
- **MÖD P 14048-22** – krav på tillräckligt artskyddsunderlag för bedömningen av om en detaljplan kan genomföras.
- **MÖD 2023:17 II, P 15357-21** – detaljplan, fladdermöss och krav på tillräcklig utredning av påverkan på fortplantningsområden.
- **MÖD 2017:49, P 11166-16** – ofullständigt beslutsunderlag beträffande detaljplanens konsekvenser för fladdermöss.
- **MÖD P 4498-18** – krav på tillräckligt underlag om naturvärden och rödlistade arter vid detaljplanering.